

OSMANSKI POPISNI DEFTERI STANOVNIŠTVA VISOKOG I OKOLINE 1850. GODINE, PREVELA I PRIREDILA RAMIZA SMAJIĆ, INSTITUT ZA ISLAMSKU TRADICIJU BOŠNJAKA – JU GRADSKA BIBLIOTEKA VISOKO, SARAJEVO/VISOKO, 2022.

Amer Maslo, MA

U posljednjih nekoliko godina u Bosni i Hercegovini je objavljeno nekoliko publikacija čija se glavnina sadržaja odnosi na osmanski *nüfus defter* iz 19. stoljeća.¹ Riječ je o popisu stanovništva koji je u Osmanskom Carstvu počeo da se vrši krajem treće decenije 19. stoljeća, a u Bosanskom ejaletu je izvršen tek sredinom stoljeća zbog dobro poznatih pobuna domaćih zemljoposjednika koje su, s nizom drugih manjih prepreka, odgađale provođenje ovog popisa. Zahvaljujući zajedničkom poduhvatu Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka u Sarajevu i JU Gradske biblioteke u Visokom, u toku 2022. godine objavljena je knjiga *Osmanski popisni defteri stanovništva Visokog i okoline iz 1850. godine*. Tako su se Visoko i njegova okolina našli među onim područjima za koja je spomenuti *nüfus defter* postao dostupan na korištenje široj javnosti. Najzahtjevniji posao priređivanja ove publikacije, koji je uključivao i rad na prevodu popisa sa osmanskog jezika na bosanski jezik, uradila je Ramiza Smajić, viša naučna saradnica na Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu.

Na 565. stranica ovog izdanja navedeni su punoljetni i maloljetni muškarci koji su u tom periodu naseljavali nahiju Visoko. U prvom dijelu pobrojani su muslimani u samom Visokom (Hadži Ibrahimova mahala, mahala Šerefuddin, Hadži Hasanova mahala, mahala Alauddin, Hadži Muruvvetova mahala, te sela Ozrakovići, Taukčići, Kopači, Zbilje, Čekrčići, Vratnica

¹ Vidjeti: Mutapčić, Edin, Djedović, Rusmir, Nurkić, Kemal, Grad Srebrenik do sredine XIX stoljeća (Tuzla: Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, 2019); Mutapčić, Edin, Softić, Sakib, Nurkić, Kemal, Prošlost Kladnja sa detaljnim popisom stanovništva 1850/51 (Tuzla: Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, 2019); Nurkić Kemal, Palo Velija, Stanovništvo Čelebi Pazara polovinom XIX stoljeća (Tuzla: Zavod za zaštitu i korištenje kulturno historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona, 2020); Demir, Emir, Popisni defter stanovništva i domaćinstava Visočke i Zeničke (Brod) nahije za 1266.h.g./1850.g.: područje današnje općine Kakanj (Kakanj: Općina Kakanj, 2020); Kemal Nurkić, Stanovništvo Gradačca polovinom XIX. stoljeća (Gradačac: Javna biblioteka "Alija Isaković", 2021); Stanovništvo Brčkog prema popisu stanovništva iz 1267. h. g. / 1851. godine / prevod s osmansko-turskog jezika (Brčko: Vlada Brčko distrikta, 2022); Kemal Nurkić, Galijašević Husein, Stanovništvo Tešnja sredinom XIX stoljeća (Tešanj: Opća biblioteka, 2023).

Donja i Gornja, Balibegovići, Arnautovići, Mulići, Gornje Moštre, Topuzovo Polje, Srhinje, Muhašinovići), zatim muslimani u džematima Liješeva (sela Buzići, Dobrinje, Monjare, Liješeva), Radovlje (selo Lisovo Liješeva), Mokronoge (sela Seoča i Džindžići), Podvinci, Veliki Trnovci (sela Šošnje i Veliki Trnovci), Poriječani (sela Mali Trnovci, Grđevac, Donje Moštre, Podvinje, Donji Poriječani), Gračanica (sela Čajno, Prhinje, Tramošnjik, Loznik, Smršnica, Uvorići, Vijesolići, Kovačići, Seoča), Kralupi (sela Dvor, Ginje, Stuparići, Dautovci, Čiuk, Kadarići sa Hadžićima), Goduša (sela Grajani, Tušnjici sa Goranima, Zimča, Poredje, Vijer, Sebinje, Ljubinić, Brezovik).

U drugom dijelu knjige ponuđen je popis nedomesticnog muslimanskog stanovništva u nahiji Visoko, zatim popis kiptija islamske vjere u kasabi Visoko, popis raje u kazi Visoko, te popis nedomesticnog rajinskog stanovništva u kasabi Visoko. Radi lakšeg korištenja knjige na kraju se nalazi i indeks prezimena. Podaci u ovom defteru su šaroliki, pa tako osim imena i prezimena, te mjesta stanovanja popisanih osoba, prisutni su podaci o imenima očeva, godinama života, ličnom opisu, eventualnim migracijama, datumima smrti itd. Upravo iz tog razloga ovakve vrste deftera bi mogle biti izuzetno korisne za istraživanje različitih segmenata prošlosti područja današnje Bosne.

Na ovom mjestu ću navesti primjer izučavanja antroponima. Recimo da bi se na ovako opširnom defteru mogli donijeti znatno bolji zaključci o praksama imenovanja u osmanskoj Bosni koji bi u komparaciji s defterima iz ranijih perioda mogli značajno unaprijediti dosadašnje istraživačke rezultate na polju proučavanja antroponima na spomenutom području.

Na kraju potrebno je spomenuti da je ova vrsta deftera izazvala izuzetnu pažnju šire javnosti zbog činjenice da uključuje prezimena porodica, te samim tim mnogim porodicama proširuje saznanja o njihovim precima. Zbog toga, sve više općina i različitih udruženja se odlučuje za parcijalna objavljivanja ovog deftera. Ipak, pored činjenice da svako od dosad priređenih izdanja koje obuhvataju dijelove ovog deftera ima određenu vrijednost, ovdje skrećem pažnju da bi od izuzetne važnosti bilo da se pri nekoj od relevantnih institucija koje se bave humanističkim naukama kreira širi projekat koji bi obuhvatio priređivanje i objavljivanje višetomnog izdanja cjelokupnog popisa za Bosanski ejalet iz sredine 19. stoljeća. Tako bi javnosti na adekvatan način bio prezentiran ovaj popis, te bi se u tom slučaju moglo pristupiti sistematskom istraživanju važnosti podataka i ocjeni vrijednosti tih podataka u istraživanju ovog perioda prošlosti Bosanskog ejaleta.